

Branko Cestnik. *Sonce Petovione*. Celje: Mohorjeva družba, 2019. [516 str., 35 €]



Zgodovinskih romanov, ki bi obravnavali tematiko, postavljeno v čas antike, je v slovenski literaturi bolj malo. Zato pa je izid romana, uokvirjenega v to dobo, še kako dobrodošla novost, ki jo je potrebno primerno izpostaviti in ovrednotiti, ker širi vedenje in znanje o času rimskega imperija, še posebej, če se je avtor romanu posvetil po natančnem študiju zgodovinskih, arheoloških

in filoloških virov, ki obravnavajo izbrani čas.

In v vse to se je p. Brako Cestnik tudi pronicljivo poglobil, ko se je pred nekaj leti lotil pisanja svojega romanesknega prvenca, romana *Sonce Petovione*, postavljenega v obdobje ob koncu drugega stoletja po Kr., osrednje dogajanje pa je osredinjeno v avtorjevem rojstnem kraju, to je na antičnem Ptujju. Vzgib za pisanje romana je Cestnik dobil v odkritju, da je njegova domačija stala na kraju, kjer je bilo nekoč rimsko pokopališče. Toda zanimanju za usodo prednikov, prepletanju študija teologije in filozofije ter odkrivanju duhovnih dimenzij preteklosti gre dodati še spodbudni notranji nagib k pisanju zgodbe, ki se začne za časa Marka Avrelija, zaključí pa s pohodom Septimija Severa iz Panonije na Rim. Vsi ti zgodovinski dogodki odmevajo tudi v nosilni romaneskni fabuli, ki sloni na usodi treh osrednjih junakov: na sužnju Atru, krščanskem trgovcu grškega rodu Heliodoru ter na rimskem legionarju Sibidenu Leontidu, ki pri Danuviju pripravlja napad na Germane. Ker pa gre v Soncu Petovione za obsežen roman, ki diha s polnimi pljuči, se v njem prepletajo še številne usode tako resničnih kot izmišljenih mož in žena, ki so povsem vraščeni v značilnosti takratnega

časa. Opazno je, da je avtor podrobno preštudiral drobce tako rimskega vsakdanjega življenja, kar je zaznati iz opisa oblačil, navad, dnevnih ritmov, kot tudi npr. ustroja vojaške tehnike tako Rimljanov kot Germanov, ki je prav tako precizno razčlenjena v Leontidovih bojih na severnem limesu rimskega imperija. Laičnemu bralcu zna biti občasno naporno slediti tako natančnim opisom, zato pa bogatijo roman tudi nazorno oblikovana zemljevida rimskega imperija ter tloris mesta Ptuj, pa še slovar besed, izrazov, krajev, časovnica glavnih dogodkov rimske politične zgodovine ter opis resničnih zgodovinskih oseb, ki nastopajo v romanu. S tem Cestnik dokazuje, da mu je eden od številnih namenov tudi širjenje vedenja in znanja o antičnih časih na slovenskih tleh, ko so po pričevanju Viktorina Ptujkega prišli prvi kristjani z Vzhoda na Ptuj. Tako je roman tudi definiran na hrbtu platnic, saj je bila avtorjeva želja ravno prikazovanje migracijskih tokov in premikanja verskih kultov v središče rimskega cesarstva. Roman pa je v resnici veliko več: tako kot se za vsak zajeten zgodovinski roman spodobi, je njegovo težišče prav v dinamičnem prepletanju številnih motivov, idej, želja, predvsem pa zgodb.

Pripoved o usodah treh mož se začne na treh različnih koncih rimskega imperija. Zgodba sužnja Atra se začne v Egiptu, na veliki aleksandrijski tržnici, kjer ga je zamikal pogled na znameniti svetilnik na otoku Faros: na tem stičišču ljudi in usod sužnja za večno zaznamuje znak, ki mu ga vžgejo z razbeljenim železom: F V G

– *fugitivus*, ubežnik. Iz njegovih bledeh spominov izvemo, da je sicer imel že veliko imen: »Pirati so ga klicali Uta, v Aleksandriji je bil Fulvior, na akvilejski tržnici so ga predstavljali z imenom Niger, v Emoni je bil Cezerino, zdaj, na meji med Panonijo in Norikom, mu pravijo Ater. Pet imen.« Sužnja spremljamo na njegovih poteh do Akvileje, mimo Emone in vse do Globeli, kamnoloma v bližini Ptujja, od koder črpajo kamen za prelepe rimske vile in kipe v mestu.

Na drugega junaka, trgovca Heliadora, naletimo v sami Mezopotamiji, pred vrati starodavnega mesta Hatre (in verjetno ni slučaj, da je dogajanje postavljeno ravno pred Hatro!), kjer izbruhne kuga. Heliodor svetuje mestnim oblastem, kako naj ravnajo s kužnimi ljudmi, in s tem pripomore k rešitvi velikega mesta. Njegov cilj pa je bil popolnoma drugačen: želel je »uresničiti željo, ki mu je lomila srce: obisk Jeruzalema, vzpon na goro prvobitnih nasičevanj«. Na poti sreča Mirjam, judinjino, hčer jeruzalemskih beguncev, ki mu na skupni življenjski poti rodi štiri otroke: dvojčka Tiana in Tiano, Simona in nazadnje Ifigenejo, a žal zla usoda udari mlado družino: v nakupovalni gneči izgine petletni sin Simon, nekaj let kasneje pa Mirjam zboli za kugo. V želji, da bi rešila svoje otroke, se umakne od doma, zbeži na bližnje gorovje in tam izdihne. Heliodor se nato odloči, da bo svojo trgovsko pot nadaljeval v Panoniji, kamor se odpravi s Tianom in Tiano. Pa vendar trgovski posel z blagom omogoči njemu, predvsem pa hčeri Tiani, da v Petovionu začneja širiti tudi krščanski nauk.

Tretji protagonist zgodbe je rimski legionar, Sibiden Leontid, ki je bil prestavljen s čarnih obal Evfrata in Tigrisa v Panonijo, kjer se bo njegova Legio XII Fulminata bojevala proti krvoločnim in napadalnim Germanom. V Petovionu pa sreča njo, Lutejo, plebejko iz družine prvih severnoitalskih kolonov, ki so v mestu pridelovali sir: »Življenje je dobilo novo smer, ki je vključevala preprosto odločitev: preživi vojni, prestopi v kakšno od danuvjskih legij, ostati v Panoniji.«

Usode vseh treh mož se naposled srečajo v Petovionu, pomembnem rimskem središču, ki ga pretresajo velike politične spremembe: po smrti cesarja Marka Avrelija sede na rimski prestol njegov sin Komod, ki ga zatrotniki večkrat skušajo odstraniti. In tudi v sončno Petoviono priletijo one:

Rdečih oči, pobešenih ustnic, burjastih kačjih las. (...) Latinci jim pravijo furije, Grki erinije, oboji se enako tresejo pred njihovo naravo. (...) Posel jim je tisočletja enak: z žerjavico krivde in ognjenimi biči slabih spominov mučiti ljudi, v starosti jim predočiti zločine iz njihove mladosti, storiti, da trpijo, da dušno razpadajo, pognati jih v blaznost, v pijačo, v samomor.

V romanu je kar nekaj idejnih niti, ki antiko povezujejo s sedanostjo. Na začetku nekega poglavja Cestnik opiše, kako so Furije oz. Erinije priletele nad mesto in se postavile na konice mestnih palač, pri tem pa dodaja, da je »njihov posel tisočletja enak: z žerjavico krivde in ognjenimi biči slabih

spominov mučiti ljudi, v starosti jim predočiti zločine iz njihove mladosti, storiti, da trpijo, da dušno razpadajo, pognati jih v blaznost, v pijačo, v samomor«. S tem Cestnik namiguje, da latinske Furije morda še danes letajo nad slovensko deželo in ljudem kažejo njihove zločine iz preteklosti.

Nadvse aktualna pa je seveda tudi tematika migracij, ki so bile v rimskem času kar pogoste. Usode glavnih junakov pričajo, da so se lahko rimski državljani prosto premikali po rimskem imperiju, ki ga je med drugim odlikovalo odlično cestno omrežje, prihodi v nova mesta in kraje pa »migrantom« sploh niso ustvarjali velikih težav, saj so bili povsod prijazno sprejeti. Ta vidik močno izstopa v prepletanju zelo različnih verstev, kar je v romanu vidno izpostavljeno.

Po glavnem obredju je bila vojakom dana ura časa, da se zaupajo vsak svojim bogovom in opravijo daritve tudi njim na čast. Šušljalo in vedelo se je, da prestop Danuvija vzhodno od Vindobone ter udar na osrednji germanski plemeni, na Markomane in Kvade, ne bo mačji kašelj. Vsak bog, ki bo na strani Rima, bo štel. [...] Podobno čuteči so se poiskali, se zjedrili, kdo okrog mogočnega cilijskega boga Sandana, kdo okrog sirskega sončnega boga Elagabala, kdo okrog Tork Angega, armenskega boga vojne, kakšni so poleteli k vse bolj priljubljenemu Mitri, kakšni k noriškemu Belenu, Panonci iz okolice Petovione so se stisnili k Mari-mogiju. Ker sta mu zadoščala rimska

pravka Jupiter in Mars, Leontid ni šel k drugim. [...] Čepe je nehote ugleдал skupino Fulminatinih vojščakov, ki niso vzdihovali ne k nebu ne k podzemlju. Skupaj so stali, molče in ošabno kot atenski stebri so stali in se ozirali na pretežno klečečo množico, ki je od tisočih molitev šumela kot čebelji panj. Leontid je vedel, kdo so. Duhovni sovražniki Rima so, brezbožneži so, ki cesarja s pobožnim poklonom nikakor ne počastijo. Fulminatini čudaki! Kristjani!

Med raznolikimi tematikami gre posebej osvetliti tudi položaj ženskih likov v romanu, v katerem nastopajo nekatere ženske figure, po eni strani obdarjene z milino, po drugi pa z izrazito hrabrostjo in vztrajnostjo. Prva od teh je Miriam, Heliodorova žena, Hebrejka po rodu, ki pa je ena številnih žrtev kuge v rimskem imperiju. Njen lik ostaja vseskozi živ, še posebej v liku hčere Tiane, ki ji je zaupana »ustanovitve« krščanske skupnosti na Ptujju. Tiana je namreč v določenem trenutku zgodbe izbrana za diakoniso, med drugim prvo panonsko diakoniso.

Ob tematiki ženske vloge v družbi, predvsem krščanski, ob tematiki migracij ter dialoga med verskimi strujami gre v romanu izpostaviti tudi medbesedilni dialog z drugim velikim slovenskim zgodovinskim romanom *V Sibilinem vetru*. Cestnik sam se je želel pokloniti Alojzu Rebuli, ko je v svoj roman vključil sicer bežno srečanje med Heliodorom s Sibilinim protagonistom Nemezianom ter njegovo ženo Elektro. Nemezian se Heliodoru predstavi: »Nazadnje sem bil legionar

na Danuviju, danes sem upokojenec, zapisovalec zgodb, bavim se z opisovanjem časa in ljudi, bi rekel.« Samega sebe pa označi kot *mendicus fidei* - berač vere, kar strnjeno in nazorno definira Rebulovega protagonista in z njim tudi njegovega ustvarjalca. Navezava na Rebulov roman pa ni samo literarna, obema avtorjema gre v resnici za prikazovanje večnih človeških vrednot: če je Rebulo bolj zanimala sedanost in je bila ambientacija besedila v antiko neke vrste pretveza, da je predstavil sodobno slovensko družbo, gre Cestniku bolj za prikazovanje antičnega rimskega mesta, vendar pri tem ovrednoti tudi nekatera tematska področja in poglede, ki so v človeški družbi popolnoma vraščeni in torej večni. Če lahko tako strnemo: Rebula gleda na slovensko družbo s sodobnimi očmi, diha pa z antičnimi pljuči, Cestnik pa gleda na slovensko družbo z antičnimi očmi, diha pa s sodobnimi pljuči.

Cestnikov roman *Sonce Petovio- ne* je bil letos zaslužen za izbor v ožji izbor za nagrado kresnik, kar priča o njegovi romaneskni dovršenosti, fabulativni napetosti ter intelektualni globini. Avtorju gre zasluga, da je slovenski javnosti podaril roman, ki spregovori o antičnih temeljih in vrednotah sodobne civilizacije, in tako opozoril na večkrat pozabljeno plat naše zgodovine, ki se ravno v teh temeljih in vrednotah prepozna v širši evropski dimenziji.

Jadranka Cergol